

Premis Vila de Pena-roja

Ramon Freixenet guanya el premi de narrativa curta 'Maties Pallarès' i Àngel Algueró el de pintura 'Desideri Lombarte'. [p.4]

Pel dret a decidir

Concentració a Fraga en contra de la 'Ley de protección de la Vida del Concebido y de los Derechos de la Mujer Embarazada'. [p.9]

TEMPS DE
FRANJA
digital.14

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

Festa del tossino a Albelda

La 27a edició d'aquesta festa, ajudada pel bon temps, aplega més de cinc-mil persones que consumeixen els productes de la matança. [p.12]

S'acaba el somni de neu

El T.S.J. d'Aragó declara nul el P.G.O.U. de Montanui, que permetia la construcció de 3.000 habitatges i l'ampliació de les pistes d'esquí de Cerler. [p.16]

MIL ANYS DE VIDA

Oliveres mil·lenàries al Matarranya

[p.15]

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Entrevista
- 12 Llitera
- 13 Cultura
- 15 Tema del mes
- 16 Ribagorça
- 17 Galeria de personatges
- 18 PP.CC.
- 19 Opinió

Imatge coberta: Olivera mil-lenària. Foto: Taula del Sénia

TEMPS DE FRANJA digital 14

Edita:

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 • Associació Cultural del Matarranya
 • Consells Locals de la Franja
 • Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 • Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isa Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf • tempsdefranja@gmail.com

Consell de redacció:

El Matarranya: Josep M. Baró, José Miguel Gràcia, M. D. Gimeno, Carles Sancho.
 El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.
 La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Espuga, Glòria Francino i Josefina Motis.
 Aragó: Màrio Sasot.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramon Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellés

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinsena:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Tant de bo que l'*Heraldo* fes el mateix!

El Simposi d'Història celebrat durant una setmana a la seu de l'IEC a Barcelona titulat, amb més o menys encert, "Espanya contra Catalunya" ha portat molta cua en molts mitjans de comunicació i despertat moltes polèmiques entre polítics d'arreu l'Estat.

I jo, pensant una mica (no massa, que em podria agafar malt de cap) ne vaig traure algunes conclusions: Que problemes entre veïns, sempre n'hi ha hagut, ja des del neolític: quan et deixaves el corral obert algú et furtava l'aladre. Que fer un memorial de greuges (sempre es veuen més els que et fan a tu que no els que fas tu als altres) és sa, catàrtic i de vegades alliberador.

Que posats a recopilar greuges, es millor fer-ho d'una vegada i despatxar el tema en uns dies concrets com és el cas d'aquest congrés barcelonès (fa menys sang i enverina menys l'ambient polític i social), i no pas fer-ho com ho està fent des de fa anys i panys l'*Heraldo de Aragón*, on no hi ha un dia /els diumenges, ració doble o triple) o no es privi de soltar gats a la cara als maixants i maleïts catalans per lo mal que es porten amb Aragó, al que aquells no es cansen d'espolar, un dia rere l'altre.

Tant de bo que, en lloc d'això se'ls acudís fer un simposi o jornades de set dies, titulades: "Catalunya contra Aragó", editades després en un suplement de 80 pàgines, on denunciessin tot lo que volguessen denunciar. I que després callessen gairebé per sempre sobre aquesta qüestió.

L'odi i animadversió de molts aragonesos contra Catalunya i els catalans baixaria de segur molts graus. I tots n'eixiríem guanyant.

Marià Àlvarez

Desideri Lombarte evocat a Tarragona

El passat 7 de febrer en un acte solemne i emotiu l'Ajuntament de Tarragona va acollir com a fill adoptiu seu el Dr. Josep Sánchez Cervelló, actual Degà de la Facultat de Lletres de la Universitat Rovira i Virgili. Historiador reconegut i demòcrata lluitador, el protagonista va reivindicar la seua doble condició de flixanco d'origen i tarragoní per elecció; significativament, ho va fer amb la lectura del poema "La pàtria menuda", de Desideri Lombarte, que va completar amb un fragment del "Discurs fúnebre de Pericles" recollit per Tucídides. Molt arrelat a les Terres de l'Ebre, sobre les quals ha realitzat diversos estudis, Sánchez Cervelló va reunir al seu discurs l'evocació de les rails pròpies dels versos de Desideri Lombarte i el marc de llibertats ciutadanes de la democràcia d'Athenes.

M. D. Gimeno

Adhesions a l'Any Desideri

Siento no poder acompanyarles a la inauguración del Any Desideri Lombarte. Les deseo mucho éxito. Un cariñoso abrazo.

Maria Antonia Martín Zorraquino

Catedràtica de Llengua Espanyola de la Universitat de Saragossa

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsdefranja@gmail.com

COMARCA DEL
matarranya

INSTITUTO DE ESTUDIOS ALTOARAGONESES
 Diputación de Huesca

Diputació de Lleida

INSTITUT D'ESTUDIS ILERDENCS
 Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Generalitat de Catalunya
 Departament de la Presidència

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

SUBSCRIU-T'HI
 T. 978 85 15 21
 tempsdefranja@gmail.com

Recordem a tots els subscriptors de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

Un discurs de cartó pedra

Dies enrere, cinc alcaldes de la Franja van ser convidats al programa El Matí de Catalunya Ràdio (podeu recuperar l'àudio aquí: www.catradio.cat/audio/789334/El-catala-a-la-Franja-de-Ponent).

Reunió d'alcaldes a Mequinensa a l'estiu de 2013

HUGO SOROLLA

Va ser una tertúlia on no hi van faltar els tòpics habituals sobre la Franja, a bastament coneguts per tothom. Els alcaldes es van mostrar en diverses ocasions en contra del lapao: asseguraven que tenen clar que el que es parla als seus pobles és català. Fantàstic. Ho celebrem. Ara bé, amb això no n'hi ha prou.

Recordem-ho: el 1984 es va impulsar la Declaració de Mequinensa, la famosa cimera d'alcaldes franjolins en la qual es va acordar que el Govern d'Aragó sol·licitaria al Ministeri d'Educació que s'impartís una assignatura optativa de llengua catalana. Els alcaldes, per la seua banda, es van comprometre a fomentar l'ús públic del català als seus pobles: retolació, edictes, mitjans de comunicació...

Doncs bé, el Ministeri va instaurar de seguida les classes optatives de català. I alguns ajuntaments –pocs– van fer gestos tímids i escadussers perquè el català fos present en àmbits formals. I, a grans trets, aquí s'acaba la normalització lingüística duta a terme a l'Aragó. Com tothom sap, ni el Govern d'Aragó ni els ajuntaments han desenvolupat en aquestes dècades cap política lingüística amb cara i ulls amb l'objectiu de protegir el català.

A causa del rebombori del canvi de denominació, l'1 de juny es van reunir una colla d'alcaldes a Me-

quinensa, com trenta anys abans, i es va signar l'anomenada Nova Declaració de Mequinensa. Aquest cop els alcaldes no es van embolicar amb tot això de normalitzar el català als seus pobles, i tampoc van fer cap autocrítica. Una llàstima. En un futur, els experts ja analitzaran el paper que han tingut les institucions municipals en el declivi de la nostra llengua.

Hi insistim: celebrem que els alcaldes que tinguen tan clar que parlem català. Estaria bé, però, que arribés el dia que en fossen realment conscients i comencessin a desenvolupar polítiques per tal que aquesta llengua tinga una presència normal als nostres pobles, en tant que llengua pròpia. I és que no, no tot és culpa de Saragossa i del PAR.

El Palau Montcada acull d'Atades "Una estrella para un deseo"

//REDACCIÓ

La mostra itinerant "Una estrella para un deseo" va arribar el passat divendres 14 de febrer al Palau de Montcada de Fraga. Es tracta d'una exposició organitzada per Atades Osca, en què es recullen dotze obres realitzades per persones amb discapacitat intel·lectual al costat de dotze artistes aragonesos.

Aquesta mostra itinerant es va inaugurar el passat mes de desembre a Osca, com a primer acte commemoratiu del 50 aniversari d'Atades, arriba ara a la capital fragatina per apropar l'art de les persones amb discapacitat intel·lectual i la solidaritat de dotze artistes aragonesos. Aquesta exposició romandrà en el Palau Montcada fins al dia 12 de març.

El lema "Una estrella para un deseo", que aglutina tots els actes que Atades Osca celebrarà enguany, fa al·lusió a la col·laboració com a element imprescindible per poder fer realitat els somnis i projectes de les persones amb discapacitat intel·lectual.

any
DESIDERI
LOMBARTE
1989 - 2014

"Els pobladors del nostre territori eren catalans, i nates som descendents d'aquella gent"

Epistolari (1981-1989), p. 81

X Premis Vila de Pena-roja

// CARLES SANCHO

Un relat descriptiu de París, on la ciutat suggereix records i situacions emocionals que va viure l'escriptor amb la seua parella que acabà de manera tràgica, és el guanyador del X Concurs de Relats Curts Maties Pallarés que Ramón Freixenet Estol titulà "Paris era una festa –ho va dir Hemingway– i tu i jo hi érem convidats". L'escriptor d'origen sud-americà resident a Blanes ha guanyat diferents premis en català al País Valencià –El Puig i Sant Vicent de Raspeig– i al Principat –Cornellà, Martorelles i Barcelona. Les intrigues po-

Entrega dels
X Premis Vila
de Pena-roja
COMARQUES NORD

licials justificades per la presència del terrorisme al País Basc que acaba amb una violenta revenja, és el tema del segon premi del periodista bilbaí Ignacio Echeverría que també ha guanyat premis en narrativa i poesia per tota Espanya: Madrid, Sevilla, Alacant, Jaén, Àvila...

Pena-roja ha concedit els X Premis Vila de Pena-roja: el Concurs de Relats Curts Maties Pallarés i el Concurs de Pintura Desideri Lombarte, coincidint amb la festa d'hivern dedicada als Sants Patrons de la vila Sant Fabià i Sant Sebastià. En

cada convocatòria del Concurs de Relats augmenten el nombre d'originals presentats que enguany ja arribava als 110. Des de fa anys, un gran nombre de participants són de procedència hispanoamericana. També destaquem la poca presència de textos escrits en català en les últimes convocatòries. El jurat valora que la qualitat dels relats, en general, ha estat força destacada, i els seus membres han coincidit bastant en les obres mereixedores dels guardons.

El Xè Concurs de Pintura Desideri Lombarte va premiar Àngel Algueró, tortosí que va començar a pintar de manera autodidacta el 1992. Ha obtingut diferents guardons a Catalunya i Espanya i ha participat en diverses exposicions individuals i col·lectives. El Diari de Tarragona el va fer pintor del mes d'abril per ser un artista molt vinculat amb les Terres de l'Ebre. Tant Àngel Algueró com Ramon Freixenet van estar presents en l'acte celebrat a Pena-roja i van rebre els premis de mà de l'alcalde de la vila i el regidor de cultura.

En celebrar-se enguany la desena convocatòria, l'ajuntament de la vila com a promotor dels premis, està estudiant la possibilitat de publicar un volum recopilatori de tots els relats guardonats en estos deu anys d'existència i que cada vegada són més coneguts i compta amb més participació.

DONES

Shirley MacLean Beaty (Richmond, Virginia, abril 1934) // M. Llop

Actriu de cinema i de teatre que sempre m'emociona amb les seues interpretacions. També em motiva investigar la seua trajectòria vital molt vinculada a creences i pràctiques esotèriques. Nascuda a una família baptista d'origen anglès, el pare, i irlandès i escocès, la mare, després d'estudiar l'educació secundària es traslladà a Nova York per fer-se actriu de Broadway. Casada amb un home de negocis, Steve Parker, va tenir una filla; més endavant es divorcià per qüestions amoroses del seu marit. Políticament es coneguda per les relacions amb Andrew Peacock, antic aspirant a Primer Ministre d'Austràlia pel Partit Liberal, també fou amiga del diputat d'Ohio, Dennis Kucinich, candidat pels demòcrates en 2004 Els seus passos artístics van començar per ser ballarina i actriu de teatre. La primera

pel·lícula fou: Però... *Qui va matar a en Harry?* d'Alfred Hitchcock. Amb Jack Lemmon va fer *L'apartament*, l'any 1960, del director Billy Wilder (va obtenir un premi BAFTA per la millor actriu estrangera i un Globus d'Or per la millor actriu de comèdia musical) i en 1963 protagonitzà la pel·lícula *Irma la dolça* amb el mateix director i actor. Ha protagonitzat moltes pel·lícules al costat d'actor importants com Paul Newman, Robert Mitchum, Dean Martin, Gene Kelly... Al llarg de la seua carrera artística ha acumulat molts premis: 1983 Oscar a la millor actriu per *La fuerza del cariño* (*El poder d'amor*). És impossible fer un resum d'aquesta dona que sap viure amb il·lusió tots les experiències vitals sense tenir com a bandera una bellesa física que mai va estar el motor d'obrir-li portes.

José Gómez Piquer, un veterinari il·lustrat

// JAVIER ORTEGA

José Gómez Piquer era un veterinari il·lustrat. Va ser poeta, pintor, catedràtic de Patologia General Mèdica i de Nutrició, col·leccionista d'edicions de *El Quijote* així com estudiós dels gossos i els gats en la pintura de Francisco de Goya.

La seva trajectòria com a professor titular i catedràtic va transcórrer a la Facultat de Veterinària de la Universitat de Saragossa, la història de la qual va recollir en el llibre *Crònica de 150 años de estudios veterinarios en Aragón (1847-1997)* i en un altre publicat amb motiu de les Noces d'Or de la promoció de veterinaris 1954-55, la seva, en el qual es plasma la Saragossa dels anys estudiantils d'aquesta època juntament amb la trajectòria professional de 16 veterinaris.

Va escriure llibres de textos com a *Manual práctico de análisis clínicas en Veterinaria o Fisiopatología de la reproducción y inseminación de los animales domésticos* així com assajos de divulgació dedicats al gos i al gat en els refranys populars, històries de cans famosos, els toros en la pintura o els gossos i els gats en la pintura i en la vida de don Francisco de Goya. Segons les cartes del pintor, Gómez Piquer sosté que entre les aficions de Goya figuraven la

caça i els gossos, que va incloure en diversos quadres igual que els gats, aquests principalment en els aigües forts (els *Caprichos*) i els tapissos. “Goya no es va oblidar dels animals de companyia que va pintar des de diverses òptiques però sempre amb forma real, amable i de vegades amb un to satíric o crític”.

Pertanyia a l'Acadèmia de Doctors d'Espanya, va fer incursions en la poesia amb els llibres *Piedras fósiles* i *Revivires*, i en la narrativa amb *Un dia en la Alcarria* (viatges) i *Como llegué a ser la primera piedra* (conte per a majors); pintava, va realitzar alguna exposició, i també va fer els seus *pinitos* com a il·lustrador d'alguns dels seus llibres i el titulat *Miguel de Cervantes & la física*.

Era un entusiasta del *El Quijote*. Posseïa una bona col·lecció d'edicions de l'obra cervantina, que van poder veure's el 2005, al Paranimf de la Universitat de Saragossa, amb motiu de l'IV centenari de la seva publicació. Es va exposar un centenar de *Quijotes* des del segle XVII fins a l'actualitat, la majoria procedents de la col·lecció privada de José Gómez Piquer, qui va assenyalar que nombroses còpies de la novel·la de Cervantes les va adquirir en ciutats europees, durant els seus

Facultat de Veterinària de Saragossa
UNIZAR.ES

viatges com a professor universitari. Hi havia exemplars en anglès, francès, japonès, rus, italià, portuguès, grec i xinès.

José Gómez Piquer, veterinari i professor, va néixer a Vallldalgorfa (Terol) el 1930 i va morir a Saragossa l'11 de febrer de 2014

Pujada al Tossal del Rei

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

El passat diumenge 16 va tenir lloc la pujada al Tossal del Rei amb motiu de la Renovació de la Flama de la Llengua, organitzada enguany per les entitats excursionistes de Reus. El dia, que no acompanyà gaire, no va poder amb la il·lusió dels reunits. L'acte constituí una defensa ferma de la llengua catalana contra els atacs sistemàtics del govern, a través d'iniciatives com l'infame “lapao”, la supressió de Canal 9, el tancament de les emissions de TV3 i Catalunya Ràdio, els retalls humiliants en l'ensenyament i un insuportable etcètera, tal com han informat els participants.

Presentació dels Premis Llibreria Serret de Literatura Rural a Barcelona

// CARLES SANCHO

La Fundació Lluís Carulla a Barcelona va organitzar el 23 de gener una roda de premsa per a presentar els Premis Llibreria Serret de Literatura Rural. El llibreter valldeuorà Octavi estava acompanyat a l'acte per Carles Duarte com a director de la Fundació Lluís Carulla, Joan Santanach d'editorial Barcino, Elodie Bourgeois d'editorial Juventud, Mari Carme Jiménez de l'Institut Ramon Muntaner i Alberto Moragrega com a representant de l'associació d'empresaris #3 Territoris –Matarranya, Terra Alta i Morella–.

En total seran 5.000 euros el que es repartiran els premis de les qua-

Presentació dels Premis Llibreria Serret a la Fundació Carulla de Barcelona
FUNDACIÓ LLUÍS CARULLA

tre categories convocades, a més de la publicació dels treballs guardonats. L'inici de la recollida d'originals presentats s'inicia el 23 de gener fins al 23 de maig i el veredictes farà públic el 30 d'agost a Valldeuorures amb una gran festa literària per atorgar els premis. Finalment col·laboren amb la Llibreria Serret: el Museu de la Vida Rural de l'Esplugu de Francolí, les editorials que publicaran les obres –Barcino, Juventud, PRAMES i Gara d'Edicions– i l'associació d'empresaris #3 Territoris i Masia Roures.

En la documentació que es va lliurar a la roda de premsa es va concretar l'extensió dels treballs d'assaig

i narrativa que és, com a mínim, de 150 fulls –en català, aragonès i castellà–, excepte l'àlbum il·lustrat infantil que serà entre 24 i 40 pàgines.

Un dels objectius dels premis, segons les entitats que hi participen, és col·laborar en la cohesió dels tres territoris que pertanyen a tres comunitats diferents però que tenen uns elements comuns com són la llengua, el paisatge i la cultura. I volen seguir creixent per aconseguir desenvolupar-se conjuntament per trencar unes línies divisòries polítiques anacròniques. La Taula del Sénia, l'associació d'empresaris #3 Territoris o la Llibreria Serret són tres bons exemples de col·laboració entre Aragó, Catalunya i País Valencià.

L'endemà, a la presentació dels premis a Barcelona, l'Octavi Serret tenia programada una intervenció a Aragón Televisión per anunciar públicament els guardons a Saragossa. Recordem que els premis s'atorguen en les tres llengües de la comunitat aragonesa: català, aragonès i castellà, a més de l'anglès en l'àlbum il·lustrat infantil. També cal destacar que les editorials aragoneses PRAMES i Gara d'Edicions col·laboren en l'edició dels treballs premiats.

L'ARGADELL

Català a les escoles // Juli Micolau

Enguany farà 30 anys de la I^a Declaració de Mequinensa: una de les peticions va ser instar al Govern d'Aragó per introduir el català a les escoles franjolines. A pesar de ser una assignatura optativa, el curs 1984/85 va sumar la voluntat de pares i mares per demanar per als seus fills/es una classe en català. Així –amb col·laboració amb el Ministeri d'Educació i Ciència– començava una etapa fructífera que no ha parat de créixer. Durant el primer curs s'iniciaven en l'aprenentatge de la llengua pròpia de l'Aragó oriental, el català, 791 alumnes, 6 professors i 12 centres de 10 municipis. Deu anys després, el curs 1994/95 l'evolució ja era espectacular: 3050 alumnes, 24 mestres i 34 centres de 29 municipis. Del curs 2009/10 l'Observatori de la Llengua Catalana dona la següent informació de l'alumnat que assisteix a classe de llengua catalana als centres educatius d'infantil, primària, ESO i Batxillerat de les nostres comarques: el percentatge és del 81,76%, és a dir, 3837 alumnes. Per una consulta feta fa un mes al Departament d'Ensenyament de la DGA respecte al nombre de professors

totals de català a l'Aragó que consten sobre el curs 2013/14 a la Direcció General de Política Educativa i Educació Permanent són els següents: entre tots els cicles formatius hi ha 54 professors de centres públics i concertats; entre ells estan els mestres que imparteixen català com els que donen altres assignatures en llengua catalana, principalment en centres autoritzats amb un projecte bilingüe en català. Hauríem de sumar també els 2 professors del Departament de Lingüística General i Hispànica (Àrea de Filologia Catalana) de la Universitat de Saragossa que imparteixen les assignatures en català *Lengua catalana I i II*, *Literatura Catalana* i *El catalán en Aragón*. Des d'aquí faig una crida a la població aragonesa per animar-se a cursar eixes assignatures universitàries. Des de la meua modesta columna vull donar una gratitud immensa a les parts implicades; això és possible gràcies a tots: els pares, les mares i els/les mestres, en benefici dels nostres fills/es que, així, tindran garantida una millor formació amb molta més humanitat.

I Cursa per la vida

// ROSA ARQUÉ

El dia 16 de febrer al matí es va celebrar a Fraga la "I Cursa per la vida" a benefici de la investigació contra el càncer i organitzada per la junta local de l'Associació Espanyola Contra el Càncer Baix Cinca (AECC). També hi van col·laborar l'Ajuntament de Fraga, la Comarca del Baix Cinca i el Club d'Atletisme de Fraga.

La cursa era una més de les activitats del dia mundial contra el càncer i des de l'organització afirmen que l'èxit va ser immens perquè més de 1.500 persones hi van participar i van recórrer els 2 km que van des del Passeig del Gegonyer fins als jardins de Juan Carlos I. S'hi podia anar corrent, caminant, amb patins i això va fer encara més variada l'activitat perquè es veia gent de totes les edats i de totes les condicions físiques, tots en un ambient molt relaxat i molt alegre. La presidenta de

l'associació, Fina Escándil, va agrair la participació a tota la població i va reconèixer que estaven desbordades per la quantitat de gent que volia participar a la cursa, es van acabar les samarretes, les bosses dels corredors i les polseres, però la gent continuava arribant encantada de participar-hi. En realitat, va ser una cursa de convivència on la gent es mobilitzava per col·laborar amb la investigació con-

I Cursa per la vida
ROSA ARQUÉ

tra una malaltia que tots i totes voldrien fer desaparèixer.

L'AECC Baix Cinca és una organització molt activa a Fraga i Comarca. Fan xerrades informatives, cursos, jornades de prevenció, assessoria i activitats de recaptació per destinar diners a projectes d'investigació. L'èxit d'eixa I Cursa per la vida és una prova més del seu treball i el seu esforç.

Nova adaptació d'*El Cafè de la Granota* a teatre

// CARMÉ MESSEGUER

Divendres 21 de febrer, la Sala Goya de Mequinensa tornava a acollir una nova adaptació de la narrativa de Jesús Moncada al teatre. En aquesta ocasió es tractava d'una selecció de contes d'*El Cafè de la Granota* a càrrec de la Cia Mea Culpa amb motiu de la inclusió d'aquesta obra com a lectura obligatòria de la matèria de Llengua catalana i literatura per a l'examen de Selectivitat a Catalunya.

En una sala plena com un ou (com és habitual a Mequinensa quan de Jesús Moncada es tracta), l'escenari reproduïa el Cafè de la granota la nit prèvia al trasllat al poble nou del matrimoni que el regenta, amb tot de caixes de cartró convenientment etiquetades per a la mudança. El diàleg elegíac de la parella dóna peu a la inserció de diversos contes a manera de records, que, salpebrats per declaracions de gent de Mequinensa com a veus en off i ambientat amb músiques i can-

tics de profunda tradició al Poble, van donar un toc ben mequinensà a la representació que va agradar d'allò més. El treballat tractament del llenguatge i el bon ofici interpretatiu d'actor i actriu es van veure ardonats per picades d'ullet a la realitat més actual sobre la llengua.

Just abans de començar la representació, que organitzava l'Ajuntament de la vila, un tercer membre de la companyia va manifestar el goig

Representació d'*El Cafè de la Granota*
CIA MEA CULPA

que tenien d'actuar a la mateixa Mequinensa i va agrair la col·laboració, en tot moment, dels mequinensans, des de la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament fins a l'assessorament lingüístic passant per les converses amb diversitat d'informants.

Si els contes de Moncada han estat portats al teatre més d'una vegada, el fet que *El Cafè de la Granota* haja estat designada enguany lectura prescriptiva ha motivat que diverses companyies de teatre escolar n'hagen proposat diferents versions simultàniament. D'altra banda, un text de Desideri Lombarte va ser també objecte d'anàlisi en un examen de Selectivitat a Catalunya fa uns anys, encara que en aquella ocasió com a mostra de text dialectal.

El Taller de ràdio de l'IES Baix Cinca de Fraga participa al programa especial de TEA FM

// REDACCIÓ

Gravació del taller de Ràdio
REDACCIÓ

Els alumnes del Taller de Ràdio del centre aporten continguts al programa especial emès el 13 de febrer, coincidint amb la commemoració del Dia Mundial de la Ràdio, en directe des de l'Estudi Ondas del Centre de Tecnologies Avançades del INAEM a Saragossa.

El programa especial denominat "Un món per escoltar", amb el qual es commemora el Dia Mundial de la Ràdio, començà a la 1 de la tarda del dijous i va tenir per objectiu celebrar que la Ràdio està més viva que mai. Creativitat sonora, microespais, entrevistes, connexions internacionals, debats, ficció sonora, radiodocumental, participació d'oïdors i col·laboradors, intercanvi de continguts, música en viu van donar forma a vuit hores de ràdio en directe.

Durant el programa va poder escoltar-se la salutació dels alumnes del centre fragatí, encarregats de les emissions del Taller de Ràdio de

l'IES Baix Cinca, en el qual reclamen que "la Ràdio és també dels més joves". D'aquesta manera es participa en la Convocatòria Escolar de Missatges Radiofònics que va llançar TEA FM per commemorar el Dia Mundial de la Ràdio.

Les emissions van poder seguir-se a través del Taller de Ràdio de l'IES Baix Cinca, al 98.9 de l'FM per a Saragossa i voltants, a tot Aragó a través de la TDT Radio i on-line per a tot el planeta des de la pàgina web www.teafm.net o a través de l'aplicació per a mòbils de TEA FM.

TEA FM va néixer en 2008 sota els auspicis de l'Institut Aragonés d'Ocupació (INAEM) i el suport tècnic de la Corporació Aragonesa de Ràdio i Televisió (CARTV). L'Escola Creativa de Ràdio TEA FM realitza una labor de formació i difusió de noves formes de creació i producció basades en la creativitat del mitjà radiofònic del segle XXI.

Guanyador del Premi Ondas 2012

a la Innovació Radiofònica, el ME-DEA Awards 2013 a la promoció de la Ciutadania Europea i altres premis a nivell estatal i internacional, el projecte TEA FM avança amb pas ferm en la seva labor d'experimentació i creació.

13 de febrer, Dia Mundial de la Ràdio

Els objectius de la jornada són conscienciar al públic i als mitjans de comunicació sobre la importància de la Ràdio; encoratjar als encarregats de prendre decisions a crear i oferir accés a la informació a través de la ràdio; així com millorar les xarxes i la cooperació internacional entre els organismes de radiodifusió.

Aquest any 2014, la UNESCO encoratja a totes les ràdios a promoure a través de les ones l'accés a la informació, a la llibertat d'expressió i a la igualtat de gènere.

Pel dret a decidir... sobre l'avortament

// CARME MESSEGUER

A pesar que a la Ribera del Cinca encara no hi para el tren, unes 250 persones es van concentrar dissabte 1 de febrer a Fraga en suport a l'anomenat Tren de la llibertat contra la nova Llei de l'avortament que eixia d'Astúries en direcció a la capital d'Espanya aquell mateix dia.

Convocades a través de les xarxes socials, una nodrida colla de dones i abundant presència masculina en segon pla es van donar cita a la Plaça d'Espanya de Fraga per emular el Tren de la llibertat ballant la conga i cridant consignes com «Nosaltros parim, nosotros decidim» o «Ai, quina amargura, ham de tornar a la ruda», en al·lusió a l'herba que tradicionalment es feia servir per a posar fi a embarassos no desitjats. També es va llegir un manifest i diversos poemes, i es van penjar pancartes reivindicatives de La Fraga-tina, monument a la dona de falde-

tes i icona de les dones de Fraga.

La llei aprovada recentment per a regular l'avortament, oficialment Ley de Protección de la Vida del Concebido y de los Derechos de la Mujer Embarazada, limita a dos els supòsits per fer-ho: la violació o “anomalies fetals incompatibles amb la vida”. Aquesta nova llei suposa la derogació de la de terminis de 2010 i és fins i tot més restrictiva que la de 1985, que permetia l'avortament també en cas de malformacions o de risc psicològic per a la

Monument a la dona de faldetes amb cartells reivindicatius

JULIO MORENO

ESTAMPES RIBERENQUES

N'eixirem. A propòsit de la Franja // Quim Gibert

A començaments de 1971 va aterrar a l'Estat espanyol, convidat per Raimon, un barbut amb pinta de llenyaire, natural de Nova York, que cantava música folk. Es tractava de Pete Seeger, un dels referents de la cançó protesta nord-americana. De seguida, el governador civil va prohibir a Seeger d'actuar a Barcelona en un concert programat pel 14 de febrer d'aquell any. Una setmana abans però, va poder cantar a Terrassa, amb policies de paisà fent el seguiment de la vetllada.

El mestre d'escola barceloní Jordi Llopart, que va fer tasques de suport lingüístic (aleshores eren poquíssims els que dominaven anglès), explica que l'expectació que va aixecar el no-vaioquè va desbordar qualsevol previsió. Tant és així, que un dels joves policies, d'aquells que havien enviat a «controlar», es va atansar al camerino en companyia d'una noia «molt guapa» i, amablement, li va pregar a Llopart: «podries demanar-li (a Seeger) que em firmi un autògraf per a la meva promesa?» La xicoteta del “secreteta” havia quedat captivada pel ianqui que cantava cançons “perilloses”.

El 2004, en plena la guerra de l'Iraq, un amic de Seeger explica que, un dia d'hivern plujós, mentre circulava cap a Beacon, a les ribes del Hudson, on vivia el cantant, va observar, a peu de carretera, un home amb un cartell, on es podia llegir «pau». I és que el bard de les cançons “perilloses” sempre va ser durament crític amb les campanyes bel·licistes i el poder financer. Així com un defensor actiu dels drets civils dels afroamericans, dels drets sindicals, del medi ambient. Acompanyat d'un banjo de cinc cordes, instrument que Seeger definia com «una màquina que acorralla l'odi fins a obligar-lo a rendir-se»,

va aconseguir suscitar empatia en bé del compromís social.

We shall overcome, que pot traduir-se per *Tots junts n'eixirem*, fou una de les cançons que més popularitat va donar a Seeger. És inspirada en un gospel de 1901, que anys més tard un col·lectiu d'afroamericanes va fer servir com a clam arran d'unes protestes laborals. I que poc després, Pete Seeger la va convertir en una balada de folk.

Com n'eixim? És el títol d'una taula redona a propòsit de la identitat lingüística de la Franja de Ponent, convocat pel matí de dissabte 8-3-14 al palau Montcada de Fraga (St. Josep de Callassanç 12), dins el context de la jornada *Llengua i empatia*. Rafael Ventura, periodista; Manel Mir, ensenyant; Josep Anton Chauvell, polític; han confirmat la seva participació en el debat. El matí quedarà arrodonit amb un taller lingüístic dinamitzat per David Vila i la conferència intitulada *Literatura i empatia* a càrrec de Laura Borràs, directora de la Institució de les Lletres Catalanes. La vulnerabilitat de la nostra llengua a les comarques catalanoparlants administrades des d'Aragó fa escriure. I és que les dinàmiques escolars, institucionals, socials, des de fa generacions, predisposen a situar el castellà com a llengua neutra, vehicular, superior... tot i que l'autòctona és la catalana. No és estrany, aleshores, que fins i tot els xiquets catalanoparlants, en la seva majoria, hagin adquirit l'hàbit de parlar-se en castellà. D'això se'n diu, ras i curt, substitució lingüística. Assistim, en tota regla, a un lingüicidi, que sembla no incomodar, el més mínim, a la democràcia espanyola del segle XXI.

Xesco Boix, que fou amic de Pete Seeger, afirmava que «si ens ajuntem, hi ha sortida».

CONVERSA AMB PACO ESTEVE, JOSÉ LUÍS RODA I DAVID ARRUFAT, AMB MOTIU DEL I FESTIVAL MATARRANYA ÍNTIM CELEBRAT EL PASSAT ESTIU A RÀFELS

“És tant important invertir en cultura, com arreglar una font o un carrer”

// MARTA MOMBLANT RIBAS

El passat estiu la Comarca del Matarranya va convertir-se en seu del I Festival Matarranya Íntim, i Ràfels va ser el primer poble que els dies 3 i 4 d'agost va allotjar aquesta proposta de dinamització cultural a través de les Arts Escèniques. Finançat per la Comarca del Matarranya, Francachela Teatro i Produccions La Tia Lola, es tracta de Microespectacles a l'interior de les llars que, de manera altruista, van cedir els habitants de Ràfels. Una volta provat l'èxit artístic de l'experiència, seiem a conversar amb el President de la Comarca del Matarranya, Paco Esteve, el Conseller de l'àrea de Territori José Luís Roda –també Conseller de Ràfels–, i el tècnic de Cultura, David Arrufat.

Pregunta. *El tipus de projecte teatral que enfoca el Festival Matarranya Íntim, ja seria una aposta d'alt risc social en qualsevol context metropolità; amb més raó, ha de suposar, talment fer un triple salt mortal sense xarxa, promoure'l i organitzar-lo en un context com és el medi rural quan ratlla els mínims d'afluència de població. Què us va decidir invertir les energies i la logística de La Comarca del Matarranya cap a un projecte d'aquestes característiques i envergadura?*

Paco Esteve. Decididament, oferir un projecte cultural que sigui un referent per al territori. Un projecte amb el que distingir-nos en tant a qualitat i diversitat cultural. El Matarranya Íntim és un festival que ha de ser itinerant en tots els pobles de la comarca, i per la naturalesa artística del que aporta, tan excepcional, pot ser un reclam del que pot treure'n benefici cada un dels pobles durant tots els estius que es programi. Per tant, ha d'acabar representant una distinció per a nosaltres.

P. *Quins factors van ser els determinants?*

P. Esteve. El tipus d'infraestructura que precisa la idea del Matarranya Íntim és, justament, el que nosaltres podem oferir dins de la nostra Comarca: les cases.

P. *És cert. De tots és sabuda la bellesa i la riquesa de les cases del territori. Per dins i per fora, ja que en fer entrar el públic dins d'un espai privat com és el d'una casa que pertany a algú, els dones l'oportunitat d'explorar i gaudir d'aquest interior tan entrançable, ric i ple d'història que són les cases dels pobles...*

P. Esteve. Així és. Pel contrari, si haguéssim hagut de contemplar un projecte de grans escenografies i equips tècnics sofisticats, hauríem desestimat el projecte a l'acte, ja que nosaltres no podem assumir-ne el pressupost, ni tenim els espais on allotjar-los. En canvi, amb aquest format de petit teatre dins de les cases

de només 20 persones de públic per cada sessió, amb un llum de cuina, ja queden il·luminats.

David Arrufat. Des de la Comarca portem anys incentivant el teatre com a activitat social i cultural, estem recolzant els grups d'aficionats, a més dels cursos d'interpretació, tallers de monòlegs, les Jornades Culturals que alberguen actuacions... A mi em va atrapar, precisament, la singularitat de fer teatre dins les cases.

P. *Per què?*

D. Arrufat. Per diverses raons: A l'Aragó no existeix res que s'hi assembli i vam pensar que era una manera de fer entrellçar l'afició existent i l'emergent amb un sentiment de revaloració de la població. Per tant, no només és teatre, és patrimoni, ja que ofereixes al públic descobrir l'arquitectura, i pel fet que durant el festival has d'anar entrant i sortint de diferents cases d'una punta del poble a l'altra, ofereixes passejar pels carrers, veure les tendes o aturar-te a prendre alguna cosa als cafès i a les seves terrasses entre actuació i actuació.

P. *Ens podries explicar breument, José Luís, els precedents?*

José Luís Roda. Es tracta de lligams amb el poble: Jacobo Júlio té vincles amb Ràfels des de fa anys. Té comprada una casa que encara estan rehabilitant i a la que hi ve a passar temporades. Al voltant de l'any

A DALT: David Arrufat i Paco Esteve. A BAIX: J.L. Roda
MARTA MOMBLANT

2011 Francachela Teatro assajava el seu espectacle de Cabaret a la casa de Ràfels i deixava entrar als veïns per a veure'n escenes i números a mig procés de creació; més tard, durant les Fires de novembre, van començar a portar els seus espectacles i així es va establir la bona relació entre ells i la gent del poble.

P. És evident, que així s'han assentat les magnífiques bases per a què fos possible pensar a fer, d'un acte puntual, un festival amb vistes d'expansió comarcal i de projecció nacional.

P. Esteve. Costa molt obrir un projecte.

P. Sí, hi estic d'acord. Però aquí heu passat la prova.

P. Esteve. Projectes com aquest ens ajuden a encarar el patrimoni cultural i involucrar a tot un territori. És prioritari que tots els projectes que es desenvolupin es puguin estendre per tota la comarca. Això és el que dona identitat a una comarca i la nostra prioritat és mantenir el territori.

D. Arrufat. Fent comarca, interrelacions els pobles més enllà de la tendència artística. I això és fa a partir d'involucrar a les associacions dels pobles. La Comarca no vol ser només donador d'ajudes, vol posar atenció a les necessitats, i per a satisfer-les, dóna suport a les associacions en el seu funcionament oferint-los formació adequada a la seva activitat. Els diners, com a tals, s'han de distribuir només a partir d'un projecte totalment elaborat que justifiqui la repercussió per a un bon nombre de pobles i que serveixi, per damunt de tot, per a correlacionar els seus habitants.

P. Esteve. Un referent de cultura dins de la comarca és una de les bases de la cultura.

P. Per a cobrir tots aquests objectius intercomarcals que prioritzeu, compteu ja en el territori amb la cultura de les agrupacions corals i musicals, entre d'altres, les que amb tanta eficiència gestiona Margarita Celma i la gran tasca feta amb l'escola de música Banda Comarcal San Antón, que amb tot el circuit de concerts i actuacions promouen també un gran moviment per tots els pobles.

D. Arrufat. Pensem que el teatre pot servir per a la mateixa finalitat. I la manera que té d'aparar-se a la

gent la fórmula del Matarranya Íntim ajuda especialment a aquesta interrelació cultural de pobles i de gent.

P. De fet, és una ruta de peces curtes d'art viu a través del teatre, la dansa, la poesia escènica, la música en directe, el teatre d'objectes, els contes per adults que es van succeint una darrera de l'altra instal·lades en els dormitoris, els menjadors, les cuines, les terrasses...

P. Esteve. La gent no ha d'anar al teatre, el teatre va a la gent.

P. Amb tot, el teatre és una manifestació artística força complexa, en el sentit que els espectacles teatrals, per definició, ni que siguin de petit format, impliquen sempre la cohesió de molta gent, afegim-hi la proposta alternativa, d'avantguarda, i la cota de risc creatiu del Matarranya Íntim... Tot plegat és una forta aposta tant per l'emissió artística com per l'expectativa de la seva recepció.

J.L. Roda. Un poble petit amb una activitat innovadora s'obre més. I això és extrapolable a totes les poblacions del nostre medi rural.

D. Arrufat. Tot i que aquí no es va al teatre, amb les experiències anteriors veiem que creix la rebuda de la gent per a veure coses diferents, i t'acabes adonant que la gent també pot simpatitzar molt bé, amb propostes arriscades, encara que als pobles no es tinguin el gran allau de referents que es poden tenir a les ciutats.

P. Encara que, minoria, és una minoria que també compta, no?

D. Arrufat. Sí, i no s'ha de subestimar la intel·ligència de la gent per a valorar la qualitat o l'interès que pot aportar una proposta per estranya que sembli.

P. Esteve. Una de les forces dels pobles menuts és mantenir la microcultura social de tota la vida, això és el que s'ha fet sempre a les festes dels patrons dels pobles. Creiem que amb la fórmula del Matarranya Íntim això també és possible per la interrelació que provoca entre les persones, només que adequat als nostres temps. Ara ja no només es tracta d'organitzar una festa de bous popular per a tothom, això és molt més específic. Llaurar un projecte innovador es anar invertint per a què repercuteixi en moltes més coses a la llarga, i perquè és important tenir

la capacitat de no apostar sempre en les coses de tota la vida.

P. No puc deixar de pensar en la quantitat de subvencions que les administracions de tot l'Estat estan denegant a projectes de cinema i/o de teatre que, en ser considerats d'alt risc, es desestimen, i vosaltres esteu demostrant amb aquesta valentia intuïtiva el valor d'apostar per una dinamització cultural d'avantguarda...

D. Arrufat. Sí. Però ara el repte que ens ve al damunt és un altre. És aconseguir fer-ho itinerant.

P. Esteve. I el més complex de tot plegat: t'has de reunir amb els alcaldes i els has de convèncer que és tant important invertir en cultura com ar-

reglar una font o un carrer... Els has de convèncer que va més enllà de veure una obreta de teatre de 20' en una casa...

P. Quina és, però, des de la Comarca del Matarranya la valoració d'aquest I Festival Matarranya Íntim?

P. Esteve. La valoració és molt positiva. La recompensa que hem rebut ha multiplicat per deu l'esforç.

J.L. Roda. A Ràfels, estem acostumats a no tenir res, és un poble dels menuts, i mal comunicat, que no té més de 150 habitants i vam aconseguir fer venir unes 900 persones, de les quals sabem que unes 200 podien ser del propi territori i les 700 restants eren totes de fora. Vam aconseguir que ens vinguessin a veure gent de Morella, de Calanda, d'Alcanyís... Només de les mateixes rodalies de la província ja vam motivar un radi d'uns 50 km, i després, la gent que venia de Saragossa, de València, de Madrid, de Barcelona... ens consta que hi havia gent de tot l'Estat Espanyol, estiujants habituals del territori atrets per la singularitat del festival, i, especialment, gent d'arreu, del món de les Arts Escèniques.

P. Esteve. Esperem que no es pari aquí, que cada any sigui una mica més.

P. Teniu ja poble candidat pel II Festival Matarranya Íntim?

P. Esteve. Sí. La idea és portar-ho a Ràfels i la convocatòria serà pel 1, 2 i 3 d'agost.

P. Us desitgem, doncs, molta sort, i allà ens trobarem.

Paco Esteve:
«Un referent de cultura dins de la comarca és una de les bases de la cultura»

La Festa del Tossino d'Albelda, molt més que una matança de porcs

// J. ESPLUGA TRENC

Com cada any des del 1987, el 26 de gener va tenir lloc la Festa del Tossino d'Albelda. De les 27 edicions ininterrompudes que s'han celebrat fins ara, la d'enguany ha estat probablement la que ha comptat amb una millor climatologia, cosa que s'ha traduït en una assistència massiva de visitants (si bé és cert que els anys que fa mal temps també s'hi aplega un gentam de por).

La Festa del Tossino és molt més que un esdeveniment de matança de porcs. Per començar, és l'acte final de les festes de Sant Vicent, les festes d'hivern d'Albelda, que es van iniciar el 18 de gener amb llançament de coets, repicada de campanes i passejada de capgrossos, van continuar els dies posteriors amb romeries a l'ermita, partits de futbol, exposicions artístiques, fogueres nocturnes, balls populars i concerts musicals, així com una més que interessant conferència sobre el cultiu ecològic de l'oliverar, fins que el 26 de gener es va tancar el cicle amb la multitudinària Festa del Tossino que ací ressenyem.

A més, la Festa es fa coincidir amb una Fira Artesana molt animada, que enguany va congrega un total de 92 parades entre les quals hi havia pro-

ductors de pa, de coques, d'embotits, de formatges, de cerveses locals de mil i un sabors, d'herbes medicinals, de taronges de Xerta, de joguets de fusta, de globus, de bijuteria variada, etc. També hi havia l'estand de Canal Litera, la nova i exitosa ràdio comarcal, que emetia una imparable selecció de música triada amb bon gust a una potència considerable.

Finalment, cal reconèixer que la Festa del Tossino no deixa de ser un misteri. Almenys en dos sentits. Primer: els socis de la Penya 'Lo Magré', organitzadors de l'acte, esquarteren un porc al mig de la plaça i en fan el mondongo. Però el material elaborat després és consumit per més de cinc-mil persones. Increïble, oi? D'acord, no és ben bé així. Un dels membres de 'Lo Magré' mos va aclarir que enguany havien matat i repartit 28 porcs. Així com vuitanta litres de xocolata, més de mil magdalenes, mil doscents quilos de costelles i llonganissa, i una enorme 'caldereta' que a més de carn, cigrons, espinacs i cebes portava uns quatre-cents quilos de trufes (i dos botelles de conyac!).

Animació musical pels carrers
J. ESPLUGA

Misteri resolt.

El segon misteri és més filosòfic: Què és el que mos impulsa a milers de persones a acudir cada any a veure fer el mondongo d'un porc? És la nostàlgia d'un temps passat més bèstia i primitiu? És la necessitat de constatar que els embotits que trobem al supermercat tenen (o poden tindre) un origen natural? És per olorar els aromes de les freixures rostides? És l'oportunitat de deixar-mos veure en un lloc on segur que coneixerem algú? És la prova que els humans som socials per naturalesa i necessitem envoltarnos de gent a poc que podem? És tot això junt i encara més coses? Segurament. Visiteu la pròxima edició i potser ho esbrinareu. El que no és cap misteri és que hi tornarem a poc que puguem.

TOT ENSENYANT LES DENTS

УКРАЇНА // Ramon Sistac

Україна. El país de moda, de tantes desgràcies com acumula. Translitterat en alfabet romànic és *Ukràina*; d'ací la forma catalana: *Ucraïna*. El gentilici és "ucraïnès", "ucraïnesa" (un conegut periodista d'una cadena de televisió privada catalana en va dir l'altre dia *ucrànios*). Sens dubte i a jutjar per la seua història, deu ser una de les portes de l'Infern. Considerada pels russos bressol del seu país, varegs, tàrtars, mongols, lituans, cosacs, polonesos, turcs, austríacs i russos se l'han anat passant com una pilota. Galítsia, Bucovina, Odessa o Crimea són noms que apareixen associats a totes les guerres de l'extrem oriental d'Europa. Ucraïna fou l'escenari, a més, d'un dels genocidis més ignominiosos que es recorden: l'anomenat *Holodomor* ('la gran fam'), intent de Ióssif Stalin de deixar morir de fam tota la població per tal de substituir-la per russos. Alguns historiadors parlen de més de tres milions i mig de morts.

Un autèntic, doncs, cacau religiós, ètnic i lingüístic. Ortodoxos de tres confessions diferents, grecocatólics i catòlics romans, protestants i jueus. D'altra banda, ucraïnès, tàrtar de Crimea (la res-

ta de tàrtars van ser deportats al Kazakhstan, un altre regal del camarada Ióssif), rutè, romanès, rus... El rus és la llengua avui majoritària als territoris orientals, especialment a la península de Crimea, lloc de vacances de la *Nomenklatura* i port principal de la flota del mar Negre i del Mediterrani, autèntica bomba de relloteria que l'excamarada Vladímir, legítim successor del camarada *Pepe* adés esmentat, no es deixarà perdre de cap de les maneres...

Només recordo haver tingut una relació, molt de retruc, amb Ucraïna. Fa molts anys, en temps de la *Perestroika*, vam trobar un restaurant rus molt agradable al barri vell de Brussel·les (crec que ja no existeix). Tenien el caviar a molt bon preu, i era de molta qualitat. El problema va ser que se'm va disparar el gen *mano* i vaig voler prendre'l amb vi rus. Ens van portar un vi negre de Crimea (l'únic que tenien), que va resultar ser una mena de vi de missa que es donava de bufetades amb el caviar... Si això arriba a passar en temps actuals, de ben segur que hauria dit: "Crimea? Per mi, ja us la podeu quedar!"

Pena-roja enceta l'Any Desideri Lombarte

// EMMA ZAFÓN

Fa 25 anys que el poeta penarogí Desideri Lombarte no ataïlla el món des del seu estimat mas del Molinar. El que ha estat l'autor matarranyenc en llengua catalana més influent del segle XX va morir el 3 d'octubre de 1989 deixant un llegat literari amb segell propi que marcaria la lluita en defensa del català a la Franja durant dècades. Per tal d'homenatjar la seua rellevant figura en el panorama literari, diverses associacions han promogut l'Any Desideri Lombarte, una iniciativa cultural per reivindicar l'obra de l'autor que s'inaugurà al santuari de la Mare de Déu de la Font el passat 15 de febrer. La iniciativa es va obrir amb discursos dels promotors de la iniciativa i de l'alcalde de la localitat, Francisco Esteve, i marca l'agenda d'un 2014 carregat d'actes culturals en memòria de Desideri Lombarte.

L'obertura de la commemoració va estar marcada per la defensa del català, la llengua del poeta, en un dels moments més complicats de la llengua a l'Aragó. Els participants van fer referència a les dificultats lingüístiques i van coincidir a preguntar-se quina hauria estat la resposta de Desideri vers l'actual política

Presentació de l'Any Desideri Lombarte a Pena-roja
EMMA ZAFÓN

del Govern d'Aragó si hagués viscut en l'actualitat.

“Des de la seua mort, fa ara 25 anys, hem anat cap enrere en lloc d'avançar”, va lamentar l'alcalde de la localitat amfitriona. A la seua reflexió es va afegir la d'un dels organitzadors, Rubén Lombarte, qui va recordar el valor de l'obra del poeta en un moment en el que “ens marginen per ser diferents, per parlar català”. Josep Maria Baró, president de l'Associació Cultural del Matarranya, a assenyalar que “Desideri fou el primer que va lluitar per dignificar la seua llengua i per plasmar-la per escrit, ja que fins la seua irrupció en el panorama cultural, aquí tots deien que este dialecte del català no s'escrivia”. L'acte va tancar amb un emotiu concert del grup musical Temps al Temps.

Al llarg dels propers mesos i fins la data exacta del 3 d'octubre, es preveuen nombrosos actes com marxés a peu, recitals, taules rodones, edició de samarretes, etc. Tot això, organitzat per l'Associació de Joves de Pena-roja, les associacions culturals Tastavins i del Matarranya i la col·laboració de la Comarca i de l'Ajuntament de la localitat.

El que va ser el primer acte d'i-

nauguració va comptar amb la participació d'una cinquantena de persones. En properes iniciatives, l'organització preveu dur l'Any Desideri Lombarte a diferents municipis de la comarca. Això sí, la lectura continuada que cada any se celebra a proposta de la Comarca del Matarranya pel dia de Sant Jordi, el 23 d'abril, tindrà lloc enguany a Pena-roja, fent-ho coincidir amb l'efemèride. Precisament, el títol que any rere any rep esta lectura ininterrompuda en el Dia del Llibre evoca un dels poemes de Desideri, ‘Quedaran les paraules’.

Sempre en la memòria

Desideri Lombarte nasqué un 7 de febrer de 1937 en el mas del Molinar de Pena-roja. Les dificultats d'aquells convulsos moments el van impulsar a abandonar la localitat als 19 anys per cercar un futur millor a Barcelona. Allí va cursar estudis com a delineant i va començar la seua carrera en un despatx d'arquitectura. També es va casar amb una altra penarogina emigrada, Rosalia Gil, que encara hi viu.

Va ser una prematura malaltia la que el va fer retirar-se de la feina, marcant l'inici de la seua prolífica obra literària. Tot i residir en la capital catalana, Desideri mai oblidà els seus orígens, retornava amb freqüència a Pena-roja, i els costums, la llengua i els paisatges de la comarca prompte impregnaren totes les seues creacions.

En només nou anys, Desideri va treballar en multitud de poemes i recopilacions literàries que serien publicades al llarg de la dècada dels noranta i del 2000. A partir de 1991 i a títol pòstum veurien la llum *A l'ombra de les roques del Masmut*, *Sentències comentades / Voldria ser*, *Romanços mai contats*, *Cartes a la molinera*, *La bona vida i la mala bava*, *Miracles de la Mare de Déu de la Font i altres poesies esparses* i també *Ataïllar el món des del Molinar*. També va publicar dos treballs d'investigació i una obra de teatre.

Queretes: La col·lectivització..., d'Encarnita i Renato Simoni, un estudi pioner

// PERE MUÑOZ HERNÁNDEZ

El fenomen de les col·lectivitzacions com a institucions inspirades en els principis anarcosindicalistes és un dels temes més poc estudiats de la passada Guerra Civil. Precisament per aquest fet l'obra d'Encarnita i Renato Simoni, *Queretes. La col·lectivització d'un poble aragonès durant la Guerra Civil (1936-1938)*, publicat per l'Associació Cultural del Matarranya, és tan important per entendre aquest fenomen històric.

La primera consideració a realitzar és el fet de ser pioner per partida doble. Primer com bé ens recorda Julián Casanova Ruiz al pròleg, l'estudi té el mèrit de ser el pioner en l'àmbit de les col·lectivitzacions. És l'actualització de la memòria de llicenciatura presentada el 1977 a la Universitat de Ginebra, un tema aleshores pràcticament desconegut per la historiografia. Malauradament el franquisme havia esborrat qualsevol indici que tingués a veure amb l'anarquisme i les col·lectivitats. D'aquesta memòria edità en castellà un resum el 1984 el Centro de Estudios Bajoaragoneses d'Alcaniys.

També podríem dir que és pioner pel que fa al tractament de la història local, un aspecte que a casa nostra aleshores era gairebé exclusiu d'erudits locals. Encarnita i Renato ens presentaren un model metodològic basat en la nova interpretació dels fets propis de la història social.

El treball està presentat en dos apartats. El primer ens ofereix un retrat socioeconòmic de la II República entre el 1931 i 1936, el protagonisme de la CNT, la regió aragonesa, el cas de Terol i el partit judicial de Vall-de-roures des de l'àmbit socioeconòmic al primer terç del segle XX, centrant-se en el retrat del poble de Queretes en tots els àmbits: geogràfics, lingüístics, demogràfics, econòmics i socials.

El segon retrata la Guerra Civil i la Col·lectivització des del juliol de 1936, amb uns dies de control de la

dreta fins la resposta antifeixista, moments on, tant Queretes com la resta de la comarca del Matarranya i la veïna Terra Alta tenen un semblant comportament sociopolític, on la CNT, minoritària al principi del conflicte, seria el veritable protagonista, ocupant el buit de poder i el control de la situació.

La col·lectivitat, el somni del comunisme llibertari, començaria a ser una realitat a Queretes a partir de la primera quinzena d'agost: els béns dels insurrectes seran col·lectivitzats i la moneda serà substituïda per vals emesos pel Comitè. Una experiència revolucionària que començaria a dissoldre's un any més tard, l'agost del 1937, encara que durarà fins el desembre.

La descripció de l'organització del treball, l'autogovern al poble i a la comarca, la vida social, la participació al Congrés de la Federació Regional de les Col·lectivitats d'Aragó a Casp (febrer del 1937), el suport del Consell d'Aragó, les relacions amb els pobles veïns i amb el front de guerra són aspectes de particular atenció.

Un capítol especial és el dedicat a la "guerra i revolució" i en especial la figura de "Batiste", guerriller anarquista per excel·lència del Baix Aragó, entrevistat per Encarnita i Renato el 1977 al seu exili de Perpinyà: "La presència de Batiste a la regió era suficient per a protegir les col·lectivitats".

Finalment, el 2 d'abril del 1938, Queretes, pràcticament buit per la proximitat del front de guerra, seria ocupat per l'exèrcit de Franco, establint-se un post de comandament de tropes italianes, era el final de l'experiència revolucionària.

Mereix un capítol especial el de les

Els autors a la biblioteca de casa seua
MARA SIMONI

conclusions. La col·lectivitat fou una creació espontània o imposada? Analitzant aspectes com la productivitat, la presa de consciència sobretot entre els més joves i, entre d'altres, el nou paper de les dones.

No podem obviar els annexos, així com la bibliografia actualitzada, on es pot constatar que bona part de la bibliografia especialitzada és dels darrers vint anys, posant un cop més de relleu el fet del qualificatiu de "pioners" del treball de Encarnita i Renato. Com diu la dita, i mai més ben dit, només es pot ser universal partint d'allò més local, des d'un context històric concret, com titulava l'edició en italià, amb aquest estudi podem entendre el fenomen de "*l'autogestione nella Spagna repubblicana*".

PRESENTACIONS PREVISTES

Queretes, 21 de març: 20 h, Saló d'Actes

Vall-de-roures, 22 de març:
12 h, llibreria Serret

Falset, 22 de març:
19 h, Arxiu Comarcal del Priorat

Tarragona, 27 de març:
12 h, Universitat Rovira i Virgili,
Sala de Juntes, Campus Catalunya
19 h, Llibreria La Rambla

Barcelona, 1 d'abril:
Universitat de Barcelona

Vall-de-roures, terra d'oliveres mil·lenàries

La Mancomunitat Taula del Sénia identifica set exemplars amb més de mil anys d'existència, i confia que puguen trobar-se'n més

// LLUÍS RAJADELL

Set oliveres mil·lenàries han estat localitzades al terme municipal de Vall-de-roures arrel d'una investigació de la Mancomunitat Taula del Sénia, que elabora un catàleg de totes les oliveres de més de mil anys de vida de 24 poblacions de les províncies de Tarragona, Castelló i Terol situades als Ports de Beseit i el seu entorn.

Els exemplars de Vall-de-roures, repartits entre dues finques situades a llevant del poble, s'afegeixen als dos que van estar identificats a Pena-roja en un primer moment. A Beseit, el tercer poble terolenc de la Mancomunitat, no se n'ha trobat cap d'estos arbres monumentals.

La Mancomunitat Taula del Sénia i l'Ajuntament treballen en la possibilitat d'habilitar una àrea visitable al voltant de les oliveres mil·lenàries. També contempla, amb la col·laboració de l'empresa oliera Torre Gaxero, produir i comercialitzar l'oli obtingut del fruit d'estes històriques oliveres. La gerent de la Mancomunitat Taula del Sénia, Maria Teresa Adell, considera, no obstant, que caldria un mínim de 100 oliveres mil·lenàries per a que fóra viable la seua producció d'oli per separat.

Cinc de les oliveres de mil o més de mil anys d'existència trobades a Vall-de-roures estan a una finca cultivada i les altres dues, en un erm. Entre estes darreres, n'hi ha una de dimensions espectaculars, amb una soca que, a 0,3 metres d'altura sobre la terra –on ramifica–, té 7,6 metres de perímetre. El criteri bàsic per a catalogar una olivera com a mil·lenària és que, a 0,30 metres d'alçada, el tronc tingue més de 3 metres de voltant.

L'objectiu de la Taula a l'elaborar

Catalogació d'una de les oliveres de Vall-de-roures
TAULA DEL SÉNIA

el catàleg és preservar este patrimoni natural i, a més, donar-li rendibilitat econòmica com a atractiu turístic i com a suport per a una producció oleícola específica i singular. Estos arbres es van plantar, com a prompte, al segle XI, sota la dominació musulmana.

Les institucions aragoneses s'han començat a interessar per esta iniciativa. El passat 6 de febrer una representació de les diputacions provincials de Tarragona, Castelló i Terol va visitar les oliveres mil·lenàries de Vall-de-roures i després va recórrer també olivars contemporanis de La Jana i Ulldecona. La Diputació General d'Aragó ha recomanat a les dues denominacions d'origen d'oli aragoneses que preparen els seus respectius catàlegs d'oliveres mil·lenàries. La Denominació Baix Aragó ja ha manifestat el seu interès pel projecte.

Cinc de les set oliveres mil·lenàries de Vall-de-roures són de la varietat empelt, mentre que les altres dues son mançanal, la mateixa a què per-

tanyen les dues de Pena-roja. Teresa Adell confia en que puguen aparèixer més exemplars d'esta antiguitat als tres pobles de Terol que formen part de la Taula. El nombre serà en qualsevol cas reduït perquè la major part de les oliveres velles de la comarca del Matarranya van morir a la catastròfica gelada de febrer de 1956, que va tindre efectes devastadors per a l'economia i la demografia dels pobles.

Les principals acumulacions d'oliveres mil·lenàries es troben a Ulldecona (Tarragona) i Canet lo Roig (Castelló), amb més de mil exemplars en cada cas. La Jana, a Castelló, també presenta un bon nombre amb 939 arbres catalogats i la major concentració de tota la Taula amb 49 oliveres mil·lenàries per kilòmetre quadrat. En total, entre els 21 pobles on han aparegut exemplars d'esta antiguitat sumen 4.769 arbres "de l'època dels moros". De moment, Vall-de-roures i Pena-roja queden en un lloc molt modest en l'inventari, però encara hi pot haver sorpreses.

La fi d'un somni de neu

La decisió de la Justícia aragonesa d'invalidar el pla urbanístic de Montanui crea dubtes sobre el futur d'aquesta vall ribagorçana

// MÀRIO SASOT

En els municipis de Montanui, Les Paüls, Bisauri, Castelló de Sos, Bonansa, i altres minúsculs nuclis de la Ribagorça Oriental s'ha estès el desànim i el pessimisme, en veure ensorrar-se un projecte de desenvolupament turístic per a la zona que el govern anterior, presidit per Marcel·lí Iglesias, natural de Bonansa, havia impulsat i mimat.

El Pla General d'Ordenació Urbana de Montanui, aprovat per la comissió provincial d'urbanisme d'Osca en 2008 va ser declarat nul per la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia d'Aragó a primers de febrer, per no haver tramitat l'avaluació ambiental estratègica (AAE), que emana d'una directiva del Parlament i del Consell europeu, a la qual s'hauria d'haver sotmès l'Administració aragonesa.

Aquest Pla convertia en edificable una extensió de 52 hectàrees a la vall de Castanesa, un dels 17 nuclis urbans de Montanui i permetia la construcció de 2.530 habitatges i 3.000 places hoteleres, dins d'una ambiciós projecte urbanístic, el disseny del qual va ser encarregat al prestigiós arquitecte britànic Norman Foster.

Aquest projecte havia de ser l'eina necessària per finançar un altre pla més ambiciós: l'ampliació de l'estació d'esquí de Cerler (a la vall de Benasc) a través de Castanesa, el que hagués convertit aquesta zona esquiable més gran d'Europa.

Segons Luis de la Infanta, membre de l'associació Natura Rural, entitat que va demandar el projecte, i regidor de Montanui per CHA, "era un bogeria pretendre convertir una població de 100 habitatges en un complex turístic de segones residències amb més de 4.000 edificis construïts en sòl no urbanitzable que es requalificava per a l'ocasió" i afegix que "pretendre viure d'un negoci com el de la neu, que en aquests moments està agonitzant, no tenia cap sentit".

Per a José María Agullana, alcalde de Montanui, el projecte de Castanesa era necessari "per poder garantir als

seus habitants un futur i un nivell de vida similar al de les valls veïnes, que compten amb estació d'esquí". "En 10 anys hem passat de 360 a 250 habitants" –adverteix.

Mariano Polanco, portaveu de la Plataforma en Defensa de les Muntanyes aplaudeix una decisió judicial "que enterra definitivament a un despropòsit social, econòmic i ambiental, que, a més, no tenia cap viabilitat econòmica perquè, amb la crisi, no hi ha demanda per adquirir tants habitatges i places hoteleres projectades".

Tant Polanco com els portaveus de Naturalesa Rural lamenten "els més de trenta milions gastats per Aramón en la compra de terrenys i projectes urbanístics pagats per tots els aragonesos".

Aramón, un holding de la neu propietari de la majoria de les estacions d'esquí aragoneses participada al 50% pel govern aragonès i Ibercaja, va acordar amb l'Ajuntament de Montanui comprar 180 hectàrees veïnes i integrants dels terrenys urbanitzables de Castanesa, per valor de 20,9 milions, als quals cal afegir els quatre milions

Plataforma
en defensa
de les
muntanyes
d'Aragó
ARAINFO.ORG

que van abonar a l'estudi d'arquitectura de Norman Foster i cinc en despeses de planificació i infraestructures.

L'anul·lació del Pla de Castanesa pot suposar un dur cop per a la mateixa viabilitat d'Aramón que ja arrossega un deute de 78 milions.

D'altra banda Miguel Aso, diputat regional per Izquierda Unida estudia demandar Aramón "per no haver condicionat el preu de compra dels terrenys a que el projecte es duigués efectivament a terme".

Tant el govern d'Aragó com Aramón han anunciat la seua decisió de recórrer davant el Suprem la sentència de Castanesa "per salvar l'ampliació de Cerler i donar un futur a la vall", en paraules de Roberto Bermúdez de Castro, conseller de Presidència i Justícia del govern d'Aragó i president de Aramón.

Laura Vigo, tinent d'alcalde de Montanui avança que els municipis ribagorçans afectats per l'anul·lació del pla donaran suport els recursos "per intentar salvar tan sols una part del projecte. Si no, estem abocats a la desaparició".

Ha mort Juan María Ferrer Figueras. Entre Catalunya i Aragó

// CARLES SANCHO

Juan Maria Ferrer Figueras va néixer a Saragossa el 1929, amb profundes arrels a la Terra Alta, i va morir el passat 11 de gener a Gandesa. Llicenciat en Dret i Història i diplomàtic en Heràldica. Publicista i editor d'obres aragoneses i catalanes. Defensor i impulsor del bon veïnatge entre Catalunya i Aragó perquè va viure tota la vida entre els dos territoris de frontera. Molt orgullós de la seua pertinença a esta dualitat cultural que forma l'antiga Corona d'Aragó. Visqué a Chiprana on va exercir com a secretari de l'ajuntament, el seu grat record entre la població va portar al consistori a dedicar-li un carrer com a homenatge al seu excel·lent treball. A Casp, a tocar de Chiprana, va col·laborar en les activitats culturals programades per totes les entitats locals: Grup Cultural Caspolí, Amics del Castell... Gran coneixedor del passat medieval, una altra de les seues passions, va col·laborar en la restauració del

Reial Monestir de Rueda a Escatró, on recentment li van fer un homenatge i el van anomenar amic d'honor. Tota esta activitat cultural del personatge el van dur a ser mereixedor del Premi SIPA 2011 atorgat pel Centro de Iniciativas Turísticas de Aragó.

El camí de Sant Jaume de l'Ebre va ser un altre projecte cultural que va liderar. Així es va senyalitzar el tram del Baix Aragó i es va crear l'Associació del Camí de Sant Jaume de les Terres de l'Ebre que ell mateix va presidir durant molts anys. La seua vinculació amb la Terra Alta el va dur a comprar la casa Coll a Vilalba dels Arcs, una casa senyorial amb un ric patrimoni que ell es va encarregar de conservar i restaurar i que va convertir en un veritable museu que ell mateix s'encarregava d'ensenyar-lo orgullós als visitants fins quasi bé la seua mort. El seu germà Joaquín és el propietari d'una altra casa pairal

Juan Maria Ferrer Figueras

que era un autèntic especialista. Personatge humil i discret que ha deixat molts amics fruit de la seua relació amb el món cultural.

excepcional de Gandesa: Ca l'Inquisidor o Figueres origen del seu segon cognom.

Juan Maria Ferrer Figueras va ser un activista cultural compromès amb el territori, amb una gran obra consolidada, sempre disposat a ajudar en diferents projectes històrics, de patrimoni o, més específics, d'heràldica

U12

Xonetes i altres sucoses menges ebrenques // Esteve Betrià

En el número 57 –juny de 2006– d'aquesta publicació periòdica, m'esplaiava a propòsit dels coneguts i àmpliament apreciats plaers gastronòmics produïts per la ingesta moderada de 'xones/xonetes' del País Valencià –gasteròpodes coneguts al nord del mateix País Valencià i a les Terres de l'Ebre amb el nom de 'vaquetes'; i al Poble amb la parafrasi 'caragol blanc de mont'–; és a dir, dels caragols de l'espècie –endèmica del sud i l'oest de la Península Ibèrica– *Iberus gualtieranus alonensis*. Doncs bé, ara voldria esplaiar-me –també des d'un punt de vista purament gastronòmic– d'una altra mena de 'xonetes': les que es podem degustar a l'Aldea i, cal suposar, la contornada més immediata. Pel que em comenta una companya de feina originària d'eixa població del Delta, una 'xoneta' és allà també un apreciat dolç –que bé podríem trobar en una botiga dedicada a la venda de *delicatessen*– fet a partir de les flors de la carabassera –collides a primera hora del maití, quan encara no ha eixit lo sol, perquè estiguen ben obertes– arrebossades amb llet, ou, farina, llevat, una mica de sífó i, un cop fregides, cobertes amb pols de sucre i canyella. Amb tot, ens cal anotar, em diuen fonts ben documentades, que les postres més típiques o pròpies de l'Aldea (i d'altres poblacions del Delta de l'Ebre) és la paracota, un dolç elaborat a base de farina i ous barrejats, en ocasions, amb figa o mel.

Les 'xonetes' –les flors arrebossades de la carabassera– de

l'Aldea m'evocuen (i sembla que no només a mi) en la figa oberta i sucosa del català popular (i de l'italià, si més no), i, no sé ben bé perquè, una corranda recollida al Poble que diu: "Maria, pel bé que et vull, / no et casos a la ribera. / No minjaràs su bajoques / i flor de carabassera"; una folia documentada, ja al segle XIX en l'obra de Cels Gomis. I m'evoca també altres corrandes que, observades amb nous ulls, trobem en una col·lecció de folies de les riberes de l'Ebre recollides i estudiades per Josep Cid: "Per a figues Riba-roja, / per carxofes Ascó, / pero pa xiquetes boniques / Miquinensa i Faió." Però ja poden ser bones, dolces i sucoses les figues de Riba-roja, les carxofes d'Ascó o les xonetes de l'Aldea (i del Delta en general), que vos ben asseguro que una figa de Faió és, com des de fa anys ens assenyala un conegut poeta local, lo somni de tot muixó. Esclar que em cal dir que mentre feia aquest ràpid recorregut pels alguns dels productes més saborosos i nostrats de les hortes ebrenques, m'ha vengut al magí el ressò d'una corranda generada al Poble però prou coneguda riu amunt i riu avall que diu, amb diverses variants: "Miquinensa està perduda; / la culpa en tenen les dones / que en arribar als quinze anys / ja no saben dormir soles." No cal dir que la pèrdua del Poblevell no es atribuïble, de cap de les maneres, ni a les mosses pretèrites ni a les mosses coetànies de la riallera vila de Mequinensa,

La legalitat internacional i l'espanyola en relació a les consultes sobiranistes

// JOSEP MARIA BARÓ PUGÉS

L'Estat Espanyol és part de les Nacions Unides i per tan li cal respectar la Carta, que en l'article 1,2, diu que els estats han d'observar el Principi de lliure determinació dels pobles. El capítol XIV crea la Cort Internacional de Justícia. Aquesta Cort estableix la vigència del Dret Internacional: Doctrina dels seus dictàmens i sentències, vàlides per a tots i per tant per l'Estat espanyol. Així el dictamen de 22 juliol del 2007 diu que la **legislació internacional no té cap prohibició sobre la declaració unilateral d'independència i si una disposició legal de l'Estat és contrària a la declaració el dret de l'Estat, no pot prevaldre sobre la voluntat popular. Així, impedir l'expressió de la voluntat popular és contrari al dret internacional, i per tant l'Estat, tot i que es fonamentés en la Constitució, es situaria en la il·legalitat internacional.**

Tampoc ha de resultar il·legal,

l'autorització de consulta popular a l'àmbit de comunitat autònoma i en el present cas a Catalunya, per saber **si es vol o no esdevenir Estat i que aquest sigui independent.** La pregunta no és inconstitucional, perquè la Constitució preveu que la reforma pugui ser sense excloure el títol preliminar sobre la unitat d'Espanya, cosa que significa que una reforma pot preveure la independència de les Comunitats autònomes.

L'Article 87 de la Constitució faulta les Comunitats autònomes per presentar una **proposició de llei de reforma constitucional a les Corts.** Resulta lògic que el **parlament autònom consulti a la ciutadania de seu àmbit territorial.** En el cas que fos aprovada la reforma, **caldria el referèndum de tot el poble espanyol.** Si calgués modificar l'article 92 de la Constitució sobre referèndums consultius, es fa pel procediment de l'article 167: majoria de 2/3 de les

Parlament de Catalunya
ENCICLOPEDIA.CAT

Corts Generals. És qüestió d'altura de mires, perquè l'Estat se situï dins de la realitat hispànica de pluralitat de nacions, reconeixent processos d'independència per a una futura Unió Hispànica de Països Lliures, com va ensenyar-nos el sistema polític de la Corona d'Aragó.

NO SOM D'EIXE MÓN

I a vegades ens en sortim // Francesc Ricart

Fa de mal fer d'escriure sobre una cosa que no ha passat. Però deixeu que m'avance a risc que m'haja de disculpar més endavant. Parlo de la taula redona anunciada en el si de la Jornada Llengua i empatia: *Com n'eixirem?*, anunciada per al 8 de març, a Fraga. Accepteu que el títol és clar i críptic alhora. Eixir-nos-en? De què? Sense anomenar la cosa substituïda del pronom i tothom sabem de què parlem. I al mateix temps, no deixa d'amagar la cosa (l'ou?). Parlem de llengua i de les dificultats per esdevenir usuaris normals, d'una llengua normal... Amb els elements que comporta una reflexió al voltant de la llengua: els parlants, la llengua parlada, l'ensenyament, la difusió, la presència pública, etc. I també de les responsabilitats de les administracions, una de les cares polítiques del fenomen. A la vista dels components de la mesa, segur que deuran tractar tots aquests temes i que uns i altres faran diagnòstics no gaire difícils d'endevinar.

I cal organitzar actes per arribar on tothom ja sap el resultat i per quants gols i punts anem perdent? No n'estic segur del tot, de si cal, però sí que espero que una jornada d'aquestes característiques, de l'any 2014, done respostes a expectatives distanciades de les que presidien les dels anys 80 i 90, en què sempre ens mostràvem acabats d'eixir de l'ou, demanant perdó per existir, sense acabar-nos de creure els nostres drets i amb una dependència paternalista sovint patètica de l'*statu quo*. Com que qui pregunta ja respon, segur que s'entén què vull de la jornada a aquestes alçades de la història: plantejaments raonats i va-

lents i propostes clares dirigides al redreçament de la llengua en tots els "espais" fins a ocupar el lloc que li pertoca en una societat normal d'avui.

Aquest 2014, tan esperat, per a la Franja és també l'aniversari de la Declaració de Mequinensa, la dels 17 alcaldes en defensa del català, la primera vegada que es feia un acte decididament a favor del català des d'un nivell de l'administració. Trenta anys després els avatars del temps, les mesquineses polítiques i la força insuficient de la societat (de l'associacionisme, de la societat civil) ens situen en una pantalla, com es diu ara, massa inicial, amb poc contingut i poca definició i amb uns responsables de producció perniciosos per als usuaris. Em refereixo, es clar, als responsables polítics, els d'Aragó i els de Madrid que no només ens limiten les dimensions de la pantalla sinó que ens aboquen a l'apagada definitiva de la imatge i del so. I que quedi en metàfora.

Però jo pretenia un escrit en positiu, com volia marcar el títol, com ens transmet la cançó dels Manel. A vegades ens en sortim. No se sap ben bé com, però les circumstàncies et porten a l'eixida correcta. Nosaltres ara som encara a la fase de trobar el camí de l'eixida. I tinc l'esperança que la mesa redona del dia 8 de març, al Palau Montcada de Fraga, ens en pot donar claus. I el 2014, ves per on, pot ser un bon moment per eixir-nos-en, de trobar el bon camí per poder viure de manera digna lingüísticament parlant, sense almoines.

“Només som un humil *camí de sirga*” (i II)

// F. XAVIER RIERA

Reproducció de les paraules d'agraïment del president de la Fundació Amanda Llebot amb motiu de la recepció del «Premi Franja: Cultura i Territori 2012» el 23 de novembre de 2013 a Torrent de Cinca, durant la gala anual de l'IEBC.

(...) Aquesta gent ens vol situar en la marginalitat, i quan ens nega el pa i la sal, no ho fa per ignorància sinó per la mala fe a què els porta la por. Deuen creure que aquest nostre i tan elemental dret lingüístic com és el voler que se'ns respecti la llengua que parlem de segles, representa una amenaça a la seva identitat, que té una llengua i cultura diferents i que no reconeixen en la nostra. Potser és la por a que la llengua compartida ens porti a estrènyer llaços emocionals i de tota mena, més enllà de les fronteres administratives, i ho viuen com una amenaça. Però no se'n sortiran, a la llarga no se'n sortiran. La veritat i la raó acostumen a ser sempre massa tossudes i poderoses, i més en aquest temps de xarxes socials i de generacions a venir que hem de suposar més desacomplexades i, per què no somiar-ho, més compromeses. I és en aquesta línia que ens cal seguir treballant.

És veritat que ells tenen la raó de la força, la dels vots, la del control de les institucions, la de les lleis que imposen sense cap mena de vergonya ni sensibilitat, usant, abusant i fomentant la ignorància i el desconeixement cultural i lingüístic de gran part de la població. Però nosaltres, catalanoparlants, tenim la força de la raó, la del món acadèmic per descomptat, però també la de la voluntat de ser, la de la dignitat, la de l'orgull de saber que parlem una llengua mil·lenària. Nosaltres no necessitem negar cap altra llengua per existir. En tenim prou de reconèixer i dir ben clar i català que sí, que nosaltres SÍ parlem aquesta llengua i ho volem seguir fent amb totes les de la llei, una llei que ara per ara, a l'Aragó, no te-

nim. Però la tindrem. Acabarem tenint-la.

Martí i Pol, malalt com estava, acostumava a dir que l'important a la vida no és caure sinó mantenir sempre la capacitat i les ganes de tornar-se a aixecar.

Aquests són els missatges positius que m'interessa destacar avui, en aquest dia de celebració anual en què tan amablement ens heu volgut distingir amb el VIè Premi Franja: cultura i territori.

I no se m'acut altra cosa per anar acabant que llegir-vos el paràgraf final del preàmbul esmentat de García Lorca, precisament escrit en una llengua, el castellà, que, a diferència seva, no ens avergonyim de nomenar amb tota naturalitat pel seu nom ni de parlar-la, com no ho fem amb qualsevol altra llengua, entre més perquè les llengües no són l'enemic ni la dificultat a superar, sinó que l'autèntic drama, el drac a derrotar, el constitueix la pobresa intel·lectual i moral (per no dir misèria) de les ideologies que neguen l'evidència contra tota lògica i contra els sentiments de tants parlants.

Acabava referint-se Lorca aquell llunyà 1929, a una carn, alegria i testimoni seus, a una particular lluita, que m'agradaria fer nostra i vostra, compartida, una lluita que malauradament, pel que es veu, haurem de seguir mantenint sense

Pep Labat, president de l'IEBC, fent entrega del premi a en F. Xavier Riera

JULIO MORENO

defallir ni un instant:

«De todos modos, hay que dejar claro, yo no vengo hoy a entretener a ustedes. Ni quiero, ni me importa, ni me da la gana. Más bien he venido a hablar a ustedes cuerpo a cuerpo. Lo que yo voy a hacer no es una conferencia, es una lectura de poesías, carne mía, alegría mía y testimonio mío y yo necesito defenderme de este dragón enorme que tengo delante y que me puede comer con sus trescientos bostezos de sus trescientas cabezas defraudadas. Y ésta es la lucha, porque yo quiero con vehemencia comunicarme con vosotros, ya que he venido, ya que estoy aquí, ya que salgo por un instante de mi largo silencio poético, y no quiero daros miel, porque no tengo, sino arena, o cicuta, o agua salada. Lucha cuerpo a cuerpo de la cual no me importa salir vencido.»

Parlar, llegir i escriure en català, carn nostra, alegria nostra i testimoni nostre; nosaltres necessitem defensar-nos del drac enorme de la ignomínia, aquest menyspreu intolerable.

Ben lamentablement i tristament, García Lorca va morir com tots sabem, però avui encara ens inspira i ens segueix emocionant. La lluita continua.

Moltes gràcies pel premi i per seguir treballant en la normalització de la nostra llengua.

patrimoni

COMARCA DEL
matarranya

Comarca del Matarranya,
un compromís per la qualitat del territori